

του Κώστα Ζώρα Ο Νόαμ Τσόμσκι, διακεκριμένος μελετητής στο πεδίο των γλωσσολογικών σπουδών, αναδείχτηκε και σε έναν ριζοσπάστη διανοούμενο από τους πιο έγκριτους των ΗΠΑ. Αναφερόμενος ο πολιτικός ριζοσπαστισμός του στην εξωτερική πολιτική της χώρας του ανέδειξε με θαυμαστή επάρκεια την ιμπεριαλιστική επιθετικότητα των ΗΠΑ με αρχικό επίκεντρο του ενδιαφέροντός του τον πόλεμο στο Βιετνάμ.

Στην εσωτερική πολιτική ανέπτυξε μια παγκοσμίως γνωστή ριζοσπαστική κριτική των μέσων μαζικής ενημέρωσης αναφερόμενος στα μοντέλα της «κυρίαρχης ιδεολογίας» και της «προπαγάνδας».

Με ένα ιδιαίτερα προβεβλημένο στην πολιτική επιστήμη και λογοτεχνία έργο τους, «Κατασκευάζοντας συναίνεση» (Manufacturing Consent, Λονδίνο, 2006), οι Νόαμ Τσόμσκι και Εντουαρντ Χέρμαν αναγνώρισαν και παρουσίασαν πέντε «φίλτρα» μέσω των οποίων «η κάλυψη των ειδήσεων και της πολιτικής διαστρεβλώνεται από τις δομές των ίδιων των μέσων».

Εδώ θα επιχειρήσουμε μια περιεκτική ένδειξη και αναφορά με τη μορφή της «ανάλυσης» των πέντε αυτών σημείων.

1. Τα επιχειρηματικά συμφέροντα των ιδιοκτητριών εταιρειών

Οι ιδιοκτήτριες εταιρείες των μέσων συγκροτούν το κέντρο βάρους του φαινομένου που αποκαλείται «διαπλοκή», δηλαδή του τριγώνου πολιτική, ιδιοκτησία μέσων και ευρύτερες επιχειρηματικές δραστηριότητες των ιδιοκτητών.

Τα επιχειρηματικά εν συνόλω, εντός και εκτός, συμφέροντα των εταιρειών αυτών αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς και με τις τρεις υποτιθέμενα «διακριτές» εξουσίες του

πολιτικού συστήματος.

Με τη νομοθετική γιατί διά της επικοινωνιακής και οικονομικής ισχύος τους επιτυγχάνεται η εκλογή πολλών βουλευτών. Ως εκ τούτου προκύπτει και η σχέση με την εκτελεστική εξουσία (ιδιαίτερος στο κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης). Κυβέρνηση και σώμα αντιπροσώπων πειθαναγκάζονται ασφυκτικά στην εξυπηρέτηση αυτών των συμφερόντων. Χρειάζεται τόλμη, απεριόριστο πολιτικό θάρρος και ιδεολογική αντίσταση για να επισυμβούν εξαιρέσεις. Βεβαίως με πολιτικό κόστος πάντοτε.

Με τη δικαστική εξουσία η σχέση αναφοράς έγκειται στην απόπειρα άσκησης επιρροής επί αποφάσεων σχετικών με τα συμφέροντά τους ή με την προσωπική τύχη των ιδιοκτητών.

Οι ιδιοκτήτριες εταιρείες και άλλες, πολλαπλών αντικειμένων, στις οποίες όμως εμπλέκονται οι ίδιοι ιδιοκτησιακοί φορείς, διά των μέσων προβάλλουν μαζικά τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρουν, με αποτέλεσμα να καταρρέει σχεδόν ο υγιής ανταγωνισμός ως στοιχείο του συστήματος της αγοράς.

2. Μια ευαισθησία στις απόψεις και τα συμφέροντα διαφημιστών και χορηγών

Κρατικές και ιδιωτικές διαφημίσεις και χορηγίες συναποτελούν μεγάλο μέρος των εσόδων των επιχειρηματικών και μη επιχειρηματικών μέσων και επομένως μπορούν εύκολα να καταστούν μοχλός κυβερνητικής πίεσης. Κλασικό παράδειγμα: αποκλείεται ένα μέσο από την κρατική διαφήμιση ή από τη διαφήμιση εταιρειών στενά συνδεδεμένων με κυβερνητικούς φορείς. Αφόρητος πολλές φορές ο συντονισμός και η ταύτιση κρατικής, κυβερνητικής και ιδιωτικής διαφημιστικής προπαγάνδας.

3. Αντληση ειδήσεων και πληροφοριών από «παράγοντες της εξουσίας», όπως κυβερνήσεις και δεξαμενές σκέψης στηριζόμενες από επιχειρήσεις

Εντός και στα περίξ του κυβερνητικού μεγάρου συγκροτείται σύστημα πολιτικών στελεχών, δημοσιολόγων, διανοητών και επιχειρηματικών εκπροσώπων που συντονίζει και κατευθύνει τις ειδήσεις και τον σχολιασμό τους στα ελεγχόμενα μέσα.

4. «Επικρίσεις» ή πιέσεις που ασκούνται σε δημοσιογράφους, συμπεριλαμβανομένων απειλών για αγωγές

Η εσωτερική δημοκρατία στα μέσα συμφερόντων εταιρειών είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Αποκλείεται η αντικειμενική παρουσίαση ειδήσεων και σχολίων αναφερομένων στις στενές ή ευρύτερες επιχειρηματικές δραστηριότητες των ιδιοκτητών και καθίσταται επίσης ιδιαίτερα δυσχερής η παρουσίαση ειδήσεων και σχολίων αντιθέτως προς την επικρατούσα στο μέσο ιδεολογική ή πολιτικοκομματική γραμμή, ιδίως όταν αυτή συνδέεται και εξυπηρετεί τα συγκεκριμένα συμφέροντα.

5. Τυφλή πίστη στα οφέλη του ανταγωνισμού της αγοράς και του καταναλωτικού καπιταλισμού

Δηλαδή τυφλή πίστη στο κυρίαρχο οικονομικό και κοινωνικό σύστημα και συνεχής και διαρκής προσπάθεια συντηρητικοποίησης της κοινωνίας και στήριξης θεσμών προς αυτή την κατεύθυνση (εκκλησία, αστυνομία, στρατός, άλλες εξουσίες οικονομικές και κοινωνικές).

Αδυναμία επομένως προβολής απόψεων επί προοδευτικών πολιτικών, κοινωνικών και φυλετικών ζητημάτων ή υπεράσπισης μειονοτήτων, προσφύγων, μεταναστών, ομοφυλόφιλων κ.λπ.

Η παραδοχή ότι ιδιοκτησιακά και συνδεδόμενα με αυτά ευρύτερα επιχειρηματικά συμφέροντα διαμορφώνουν πάντοτε τη συνολική στάση των μέσων μαζικής ενημέρωσης θα ήταν ντετερμινιστική αν παραμελούσε τις τιμητικές εξαιρέσεις, όπως θαρραλέων δημοσιογράφων, μέσων με ιδιοκτησιακό καθεστώς μη αναφερόμενο στην ιδιωτική επιχειρηματικότητα, κομμάτων, κινημάτων και ακτιβιστικών πρωτοβουλιών για αντικειμενική και πλουραλιστική ενημέρωση και, τέλος, της λαϊκής αντίστασης όπως αυτή διαμορφώνεται από μια εξεγερτική κοινή γνώμη.

* Κώστας Ζώρας, ομότιμος καθηγητής, πρώην αντιπρύτανης του Πανεπιστημίου Αιγαίου

πηγή: Εφημερίδα των Συντακτών